

הגאון רבי מנדל אטיק שליט"א*

ראש ישיבת ארץ צבי

בדין וסתות דאורי' או דרבנן

דוקא בעונה שאחר הוסת, אבל עונה שקודם הוסת אינה צריכה לחוש דהרי היא כמסולקת דמים בעת ההיא.

וכתב הרמב"ן דרבב"ח דאמר אפי' הגיע שעת וסתה נמי דוסתות דרבנן, היינו דוקא בבא מן הדרך הקלו דכיון דאיכא תביעה אין לך בדיקה גדולה מזו [וכדאמרי' בגמ' לעיל יב א' דמהני בדיקה כה"ג לטהרות], אבל בלא בדיקה כלל ה"ז אסורה, וכדאמרי' להלן ט"ו א' דגם לס"ד וסתות דרבנן תבדק ומשמע דאסורה עד שתבדוק.

ענין החכמה

ב בגמ' להלן ט"ו ב', אמר רב שמואל משמיה דרבי יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה, וכתב הרמב"ן דר' יוחנן לא פליג אדרבב"ח, אלא דר' יוחנן מיירי בשוהה בעיר דליכא בדיקה כלל ולכן אינה מותרת אלא ע"י חישוב ימי וסתה.

ושו"ב כתב שם בשם הראב"ד דהא דרבב"ח פליגא אדר' יוחנן, דלר' יוחנן אע"ג דוסתות דרבנן בעינן חישוב ימים לטבילה, ואפי' לבא מן הדרך ואיכא תביעה, שאין הוסתות יוצא מחזקת טומאה עד שתבדוק ותאמר טהורה אני וכדאמרי' לקמן ט"ו א',

א מתני' נדה ט"ו א', כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה, ובגמ' אמר ריש לקיש וכו' והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה וכו', אמר רב הונא ל"ש אלא שלא הגיע שעת וסתה אבל הגיע וסתה אסורה קסבר וסתות דאורי', רבה בר בר חנה אמר אפי' הגיע שעת וסתה נמי מותרת קסבר וסתות דרבנן.

ופרש"י דרב הונא קאי אדריש לקיש דאמר אם מצאה בתוך ימי עונתה מותרת וע"ז אמר לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה.

ודקדק ברמב"ן מפ' רש"י דלפי פירושו מבואר דגם אשה שיש לה וסת צריכה לחוש ליום עונה בינונית וגם בלא הגיע שעת וסתה אינה מותרת אלא בתוך ימי עונה וכדאמר ר"ל, והקשה ע"ז דכיון שלא הגיע שעת הוסת האיך נחוש לעונה והלא כל שיש לה וסת קבוע דמיה מסולקין ממנה עד זמן וסתה.

ומ"מ הסכים הרמב"ן דגם אשה שיש לה וסת קבוע אם עבר זמן הוסת ולא ראתה חוששת לעונה שאחר הוסת.

ועי' ברשב"א שפי' כן אף בפירוש רש"י דר"ל דאמר דחוששת לעונה היינו

ופסק הלכה בר' יוחנן, וסיים ברמב"ן שם, דזו דרך טובה להחמיר לענין מעשה.

וְדָנָן האחרונים לדינא באשה שיש לה וסת ועבר הוסת אם צריכה לחוש לעונה, דבט"ז בסי' קפ"ט ס"ק ל"א הביא דברי המהרש"ל שא"צ לחוש, ואע"ג דהרמב"ן כתב דצריכה לחוש י"ל דלמסקנא שהביא דעת הראב"ד דריו"ח פליג אדרבב"ח ואף אם וסתות דרבנן אסורה בלא בדיקה, י"ל דכיון דחוששת לוסת שוב א"צ לחוש לעונה כלל, ולא כתב הרמב"ן דצריך לחוש לעונה אלא לדעת רבב"ח דאינה חוששת לוסת ומותרת בבא בן הדרך.

אמנם בבית מאיר ריש סי' קפ"ט דחה זה, וכתב דהרמב"ן כתב על דברי הראב"ד וזו דרך טובה להחמיר, והיינו דלא חש לדברי הראב"ד רק לחומרא ולא להקל לומר דא"צ לחוש לעונה, ונמצא דמה דכתב הרמב"ן שם על דברי הראב"ד, ונמצא חוששת לוסת וחוששת לעונות כשאין לה וסת אבל לחוש לשניהם כאחד אין לנו, כונתו לאפוקי משמעות רש"י דאפי' כשהוסת מרוחק מהעו"ב דצריך לחוש לעונה דזה אין לנו, אבל אם הוסת מקורב ולא ראתה בו ליכא מאן דפליג על הרמב"ן דצריכה לחוש להעונה מן הטעם שכתב שא"א לומר שלא תראה לעולם עכת"ד, ודבריו הם טענה חזקה דלא כט"ז ורש"ל.

וְהִנֵּה בעצם סברת הרמב"ן שכתב דבעבר וסתה חוששת לעונה, כתב הרמב"ן הטעם מפני שא"א לנו לומר שאשה זו לא תראה לעולם.

עוֹד אמרו בזה טעם אחר דבעבר וסתה ולא ראתה אתרע חזקת וסת שלה ואחרי רוב נשים שרואות ביום ל' שדינן לה [הוזכר סברא זו באשכול סוף סי' ל"ג].

בגמ', רב אשי מתני הכי אמר רב הונא לא שנו אלא שאין לה וסת אלא יש לה וסת לימים ולקפיצות כיון דבמעשה תליא מילתא אימא לא קפיץ ולא חזאי, אבל יש לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר וסתות דאורייתא.

וכתב הרשב"א בתורת הבית וז"ל מ"מ מסתבר לי שהוא חושש לה לעונה בינונית דכיון דוסתה תלוי במעשה ואימר לא קפצה ולא ראתה מחמת קפיצה א"כ אני חושש שמא בא האורח בעונה בינונית מעצמו ומחשב ימי עונה בינונית ובא עליה, ובזה חמור הוסת התלוי במעשה מוסת הימים, אפי' הוסת מרוחק מעונה בינונית כגון שהיא למודה לראות מל"ח לל"ה וכיו"ב, אע"פ דהגיע זמן עו"ב מותרת דהא קביע לה וסת, ואילו בוסת התלוי במעשה אימר האורח הבא מעצמו בא בעונה בינונית. ולפי הסברא הזאת כל שיש לה וסת לימים ולקפיצות אם עונת הוסת מרוחקת מעו"ב ה"ז אסורה ביום ל' כמי שאין לה וסת כלל שחוששת לעו"ב כמו שכתבנו למעלה, וכן אם הוסת הקפיצות מובלעת בתוך ימי עונתה ולא קפצה ולא ראתה ה"ז חוששת ליום העונה, עכ"ד.

וְהִנֵּה מש"כ דאם עונת הוסתות מרוחקת מעונה בינונית ה"ז אסורה ביום ל' צ"ב, דהרי היא מסולקת דמים כיון שהוסת שלה מורכב מימים וקפיצות ולפני שתגיע יום שרגילה לראות בו לא תראה ונמצא שהיא מסולקת משום הימים, הגע בעצמך, הנה אמרו בגמ' דף ד' לפי הס"ד שם דס"ל לר' דוסא דאשה שיש לה וסת אם ראתה שלא בשעת וסתה ה"ז דיה שעתה עיי"ש, ומי לא נאמר באשה שהוסת שלה מורכב מימים וקפיצות אם ראתה בימים שלפני הוסת דדיה שעתה, פשיטא שכן, ומשום

שההרכבה של ימים וקפיצות גורמים ולפני שהגיע יום וסתה ה"ז בגדר מסולקת.

ו"צ"ף לפי הרשב"א שכתוב כאן חידוש גדול דלא אמרינן דאשה שיש לה וסת אינה חוששת לעונה בינונית אלא א"כ יש סברא של אורח בזמנו בא, וכיון שבאשה זו אינו ברור שהאורח יבא בזמנו דכיון שוסתה מורכב גם מקפיצות ואפשר שלא תקפוץ, א"כ אפשר שתשנה וסתה, לכן חוששת לעונה בינונית, ואע"פ דלענין דיה שעתה הוה אמרינן דאם ראתה לפני וסתה דדיה שעתה [היינו לפי הס"ד בגמ' וכמשנ"ת] מ"מ לענין חשש עונה בינונית אין חוששין לו אא"כ ישנו סברא של אורח בזמנו בא, ובאשה זו אין זה מוכח.

והדבר מחודש, ועי' טור סי' קפ"ט שהעתיק את דברי הרשב"א, ובשו"ע לא הזכירו להדיא.

ד דברי הרמב"ן שהוזכר לעיל סק"ב, דרבב"ח דאמר בעבר עונת וסתה מותרת בבא מן הדרך בלא בדיקה וסגי בתביעה ומ"מ בעונה בינונית אסורה בלא בדיקה ולא סגי בתביעה, ומשום סברא דאמרינן וכי לעולם לא תראה.

ועוררין בזה שאלה, מה הדין לפי הרמב"ן בהיה הוסת ארוך מן העונה, דבשעת העונה אינה חוששת כלום דהרי היא מסולקת, מה הדין בעבר וסתה, ופשוט דאף זו אסורה בלא בדיקה דומיא דעונה בינונית, דכיון דעבר זמן העונה וזמן וסתה, שוב יש כאן טענה דוכי לעולם לא תראה, ואין מקום להסתפק בזה.

ה בגמ' ט"ז א', בעו מיניה מרב נחמן וסתות דאורי' או דרבנן אמר להו מדאמר הונא חברין משמיה דרב אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה

ולבסוף ראתה חששת לוסתה וחוששת לראיתה אלמא וסתות דאורי' וכו', עיי"ש.

והקשו בתוס', וא"ת האיך רוצה להוכיח דוסתות דאורי' והלא אפי' אי וסתות דרבנן כיון דדאתה עכשיו טמאה גם מזמן הוסת מספק.

וברעק"א בגליון הש"ס הקשה דמה קשיא ליה להתוס' דלמא הלישנא קמא ס"ל דאי היה וסתות דרבנן לא מטמאין למפרע לחוש לוסתה, ובהא פליגי הנך ב' לישיני עיי"ש.

ולכאן' דברי התוס' פשוטים במה שנקטו דלמ"ד וסתות דרבנן טמאה למפרע, דהרי אמרו בגמ' דאף למ"ד וסתות דרבנן תבדק, ופירש ברמב"ן דמבואר בזה שאין הוסת יוצא מחזקת טומאה עד שתבדוק ותאמר טהורה אני, [עיי"ש ברמב"ן שהזכיר גמ' זו דתבדק להוכיח כנ"ל כמה פעמים].

ובאמת שהרעק"א נסתמך על דברי התוס' בדף ט' בד"ה הא, שהם הוכיחו כן מהא דאמר רב בדקה ומצאת טמאה טמאה טהורה טהורה, וע"ז הקשה שפיר הרע"א דבגמ' שם אמרו ע"ז ב' לישנות אי ס"ל לרב וסתות דאורי' או דרבנן, א"כ שפיר י"ל דלפי לישנא קמא דס"ל לרב וסתות דאורי' י"ל דלמ"ד וסתות דרבנן לא מטמאין לה מספק למפרע, אלא דגוף התוס' שם צ"ע אמאי לא הוכיחו כן מהא דאמרו תבדק וכמש"כ הרמב"ן והראשונים. [ועי' בחזו"א שמקשה כן].

ו גמ' ט"ו ב', אמר רב שמואל משמיה דר' יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה וכו', אימר דאמר ר' יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה ואם תמצא לומר ראתה אימא טבלה, אבל ודאי ראתה

מי יימר דטבלה הוה ליה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ויעניין בסדרי טהרה סי' קצ"ו ס"ק כ"ג ד"ה עוד ראיתי, שהביא מהזכרון יוסף שהוכיח מסוגיין דאשה שיש לה קביעות לראות בימי ראיתה כך וכך ימים ולא יותר אין הפסק טהרה מעכב, דהנה בגמ' להלן דף ס"ח א' אמרי' דאשה שלא הפסיקה בטהרה ה"ז ספק זבה ועי' רמב"ם שמביאה קרבן ואינו נאכל אלמא דמחזיקנן לה בטומאה וכל שלא הפסיקה אמרינן דלמא היתה שופעת עוד, ובסוגיין אמרו דלר' יוחנן מחשב ימי וסתה דאפי' אם ראתה אימא טבלה, ואמאי הרי כל שלא הפסיקה בטהרה אינה יכולה לטבול וא"כ מאן יימא דהיה בידה להפסיק ולטבול, אלא ע"כ צ"ל דשאני הכא דאמרינן דבעלה מחשב ימי וסתה כלומר הימים שרגילה לראות בהם ולפסוק אח"כ, ובזה שפיר אמרו דאימא טבלה.

ועי' חזו"א סי' צ"ב ס"ק כ"ב שכתב על דברי הזכרון יוסף שהוא ראי' ברורה, וכתב שם, ומיהו לא שייך סברא זו אלא ביש לה וסת וראתה בשעת וסתה אבל שאשה שאין לה וסת או שראתה שלא בשעת וסתה או שראתה בשעת וסתה והמשיכה יותר מהרגיל אז צריך בדיקה, וכך יש להעמיד הסוגי' בדף ס"ח דאמרי' דכל שלא הפסיקה בטהרה ה"ז ספק זבה.

והנה הרעק"א בתשו' סי' ס' דחה ראית הזכרון יוסף דהנה כל ראיתו הוא בודאי ראתה דאמרינן עלה אימא טבלה, [דאילו בספק ראתה הו"ל ספק ספיקא וכמש"כ בס"ט שם] וע"ז י"ל דרב שמואל בר מבא דהוה סלקא אדעתיה דר' יוחנן אמר מחשב אף בודאי ראתה, היינו משום דס"ל דוסתות דאורייתא ונמצא דכח החזקה של

הוסתות הוא סברא דאורי' ולכן אף ימי ראיתה שרגילה לראות ולא יותר הוא סברא דאורי', אבל למאי דקיי"ל דוסתות דרבנן י"ל דלא סמכינן על זה עיי"ש.

אמנם גם לדברי רעק"א לא נתיישב אלא הא דס"ד דרב שמואל בר ייבא להתיר אף בודאי ראתה, ועדיין נשאר הוכחת הזכרון יוסף ^{דברי ר' יוחנן} ממח שדחו דברי רב שמואל בר ייבא ואמרו אימר דאמר ר' יוחנן ספק ראתה אבל ודאי ראתה מי יימר דטבלה ולא אמרו מי יימר דהפסיקה, ועי' בחזו"א סי' פ"א שדחה דברי הרעק"א, וע"ע בדבריו סי' צ"ב שכתב על דברי הזכרון יוסף שהוא ראי' גמורה.

ז והנה בהא דנקט הזכרון יוסף דסמכינן על רובא באשה זו שאינה רגילה לראות יותר מכך וכך ימים צ"ע, דבגמ' להלן אמרינן דאין ספק מוציא מידי ודאי, וגבי חבר שמת והניח מלאה פירות אפי' הן בני יומן דאמרינן דהרי הן בחזקת מתוקנים היינו דוקא משום דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן והו"ל ודאי, אבל לא סגי בהא דרוב עמי הארץ מעשרין להוציאו מידי טבל, אלמא דלא סמכינן ארובא במקום ודאי, והאיך סמכינן על רובא דאשה זו במקום ודאי שראתה.

והנה בחזו"א שם כתב דהאי רוב באשה זו שרגילה לראות כך וכך ימים רוב גמור הוא, ועדיין צ"ב דרוב חברים מעשרין ודאי טפי רוב גמור הוא מרוב של אשה זו.

ובאמת שגוף הגמ' צ"ע אמאי לא סמכינן ארובא להוציא מידי ודאי כדקיי"ל בכל הש"ס דסמכינן על רוב.

ועי' בחכמת אדם [שער רוב וחזקה סי' ד'] שכתב לבאר דלא אזלינן בתר רוב במקום שהרוב תלוי במעשה, וכתב כן ע"פ

הא דאמרי' בבכורות י"ט א' דתירץ רבינא שם כן דרובא דתלוי במעשה לא אזלי' בתרה, ולכן גבי טבל שרוב חברים מעשרים הוא רוב התלוי במעשה לא אזלי' בתר רובא אלא בעי' חזקת חבר שהוא ודאי מעשרין.

ותירין זה צ"ע, חדא דהתם בבכורות רבינא הוא דאמר כן דרוב התלוי במעשה לא אזלי' בתרה, אבל רבא שתירץ שם באופן אחר לא ס"ל כן.

ועוד יש להקשות דגבי טבל אין הנידון ליזל בתר רוב אם עשרו הפירות או לא, אלא בבעה"ב זה של הפירות אם הוא בכלל רוב בנ"א המעשרין או לא, ואחרי שהוא בכלל בנ"א מעשרין פשוט לן שהפירות מעושרין, ונמצא שאין הרוב על המעשה כ"א על האדם.

ועיי"ש בחכ"א עוד מה שהקשה על דבריו מרוב מצויים אצל שחיטה וכו' ומה שתירץ בזה, ועוד הקשה על דבריו מרוב תנוקות מטפחים בעיסה, ותירץ דכיון שהוא בטבע ה"ז כמי שאינו תלוי במעשה, ויש להקשות ע"ז מכבר בפי עכבר דאמרינן בפסחים דף ט' דאם ודאי חזינא דשקל מי יימר דאכלתיה דאין ספק מידי ודאי, ועי' בתוס' דספק הרגיל הוא וקרוב לודאי ואעפ"כ אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי ולא אזלינן בתר רובא, והתם הרוב הוא בטבע.

ועיי' בחו"ד [בית הספק בס"ק כ"ז] שכתב בזה יסוד ע"פ דברי הרשב"א ביבמות דכל שהנידון לומר שנעשה בה מעשה המכשיר כגון בהמה שנשחטה כהלכתה לא סמכינן בזה ארובא וספק ספיקא עד שיוודע לן בברור שנעשה בה מעשה המכשיר כהלכתו, משא"כ בעשה בה ודאי מעשה השחיטה רק שיש ספק אם היה נקב בוושט בזה ודאי סמכינן ארובא וכו'.

והנה לפי יסוד זה מיושב היטב הא דאמרי' בסוגיין גבי טבל דלא סמכינן על רוב חברים מעשרין להוציאו מחזקת איסור דכיון שהנידון הוא אם נעשה בה מעשה המכשיר לא סגי ברוב אלא בעינן לחזקת חבר שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן דהו"ל כודאי.

משא"כ באשה שיש לנו ספק אם נפסק דמה שהוא ספק בטבע שפיר אזלינן בתר רובא, ודו"ק.

(ח) גמ' ט"ז א', הרואה דם מחמת מכה אפי' בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג, רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה, מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר וסתות דאורייתא ומר סבר וסתות דרבנן.

וכתבו התוס', נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה וכו' אבל אם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה לכ"ע אם הוא זמן וסתה דאי לאו הכי וכי לעולם לא תהא נדה ע"כ.

ויש' לתמוה בהא דמבואר בתוס' דשלא בזמן וסתה טהורה אפי' אינה מרגשת יציאת דם מן המכה דאז ליכא טענה דלעולם לא תראה די"ל דתראה בזמן וסתה, וזה תמוה דהרי הסברא דוכי לעולם לא תראה הוא סברא דאורי' [עי' חזו"א] וא"כ כיון דוסתות דרבנן האיך תלינן לומר דתראה בזמן וסתה.

וי"ל ע"פ מש"כ בחי' הגר"ח [בפ"ד מאס"ב הי"ב] לבאר דעת הרמב"ם דימי נדה וזיבה תלויין בוסתה, והאיך הרי קיי"ל דוסתות דרבנן, וביאר דע"כ דגם דין קביעות וסת הוא ג"כ מדין תורה לכ"ע, והא דאמרינן דוסתות דרבנן הוא רק לענין הטומאה, דזה דחיישינן דראתה בשעת וסתה זה לא הוי רק מדרבנן, ומדאורי' לא תלינן

למימר שראתה, אבל אהכ"נ אם ראתה תלינן
מה שראתה בוסתה אף מד"ת, ודוגמא לזה
שור המועד, דבשור המועד ליכא שום דין
שנחוש לנגיחה בזמן העדאתו, אלא דעיקר
הדין הוא דאם נגח מקרי נגיחה של העדאה,
והרי דין וסתות לשור המועד מדמינן לה,
[ושו"מ כן בחו"ד שלהי סי' קפ"ג], ועי'
בחז"א בגליונות שכתב על יסוד זה של
הגר"ח, נראה דליכא כאן דפליג על זה.

ובזה יש לבאר דברי התוס' הנ"ל דאף אם

אמרינן דמדאורי' א"צ לחוש שמא תראה,
מ"מ סגי בוסתה לסלק הטענה דוכי לעולם
לא תראה ודו"ק.

אמנם ברמ"א סי' קפ"ז ס"ז כתב דברי
התוס' אף בעונה בינונית דמל' יום
לל' יום אינה תולה במכתה משום סברא זו
דוכי לעולם לא תראה אבל בתוך ל' יכולה
לתלות, וצ"ע כנ"ל דהאיך סגי עונה בינונית
לענין טענה דוכי לעולם לא תראה שזה
סברא דאורייתא וצ"ע.

